

L'aiguavés de Can Tió

«Parets blanques, llums de sostres van caient/
Són senyals clarividents.», Jaume Sisa

Amb la progressiva decadència de la masia, un hivern, a les petites de la nit, s'hi va embotir, per una de les portelles laterals, un rodamón pelat de fred. A ran del terrabastall que es va sentir, ell mateix es va espantar i va tocar el dos comes ajudeu-me. L'episodi ha desfermat un malestar creixent: hi ha la temença que la casa pairal corre el risc, tard o d'hora, que gent estranya s'hi instal·li aprofitant una absència familiar més llarga que de costum.

Si el desgavell per les ocupacions de masos fa basarda, el risc d'esllavissada posa els pèls de punta. Les feixes esdevenen un maldecap per a la família Tió, quan els xàfec de setembre i de primavera cauen a bots i barrals en el decurs d'estones inacabables. L'eixida de la casa pairal està encarada vers les set feixes malgirbades d'un hort, sorgit d'un turó retallat. Els Tió han fet més d'un bot de la cadira quan, fa uns lustres, hi va haver un moviment de terra, que va ensorrar parcialment un dels atrotinats murs de contenció de les feixes. I, per si no n'hi havia prou, els huracanats vents del Filomena, també van causar una munió de desperfectes menors. A diferència d'altres indrets, a Can Tió i en els masos veïns l'ús de la pedra seca ha estat poc corrent. No és estrany que una de les rieres més destraleres que hi ha en aquests verals tingui el sobrenom de Mal Torrent. El pare Tió, paleta d'ofici, s'ha fet un tip d'adobar els murs, amb en Pacià, el pagès de l'hort, que hi passava les vesprades fangant, fins que un matí no es va llevar: el van trobar difunt.

A fi i efecte de subjectar les feixes, la família ha provat de plantar-hi arbres fruiters en un dels sectors, però no han arrelat ni amb fum de sabatots. Només un ametller, que encara va fent la viu-viu, ha crescut i s'ha fet gran, probablement perquè és un arbre que amb l'aigua dels ruixats es dona per ben pagat.

I el llimoner, el caquier i les dues figueres? Són fruiters que eren en el mas abans de ser comprat pel padrí en el tombant dels 50. La generositat dels quatre arbres és meravellosa. De tantes llimones, a voltes, les branques s'esquerden. El llimoner és tan esplèndid, que el veïnat sol endur-se'n un cistellet a casa. Els caquis, en canvi, són els moixons els qui se n'encarreguen de devorar-los a cremadent, abans que els Tió s'adonin que han madurat. I les figues de les figueres, en un dels extrems de les feixes, són de mal arregar, sobretot tenint en compte l'estat defectuós de l'indret: els escalons d'accés a les feixes ballen i el garbuix de males herbes genera inseguretat. Així i tot, hi ha espàrrecs ben espigats, que malgrat la caòtica abundor vegetal, acostumen a acabar en la paella, cap al tard, incorporats en una truita.

En Pacià, el llaurador, em regalava llavors d'enciam, de bledes, d'escarola... de cara animar-me a fer el meu tros. Els cargols, però, se'm crusprien a bocins els brots. En el mas hi havia lloc per donar i vendre. Una temporada vam tenir ànecs, que campaven per la feixa principal. I, per arrodonir-ho, es remullaven en un safareig menut, que el vell Tió els hi va preparar. El brogit dels ànecs encara era més barroer quan els empaitaves. M'ho passava bomba! També vam tenir gallines i conills. Així vaig aprendre que la gallinassa i els fems, en general, es reciclaben per abonar les feixes.

Els gats sempre han estat uns inquilins que ronden al seu aire per l'hort. I que s'estarrufen a mercè del sol solet. Tot i que darrerament no en veig tants. De marrec vaig aprendre que atansar-me a uns marrameus, de poques setmanes, no era massa assenyat. I és que la gata em va esgarrapar sense miraments quan ingènuament em disposava a fer-los-hi quatre magarrufes.

Segons el vent que ha bufat, els vagarosos gats han estat un blanc provocador per fer punteria, mentre fugien cuita corrents de l'allau de pedres. Es tractava d'una pràctica recurrent per combatre el tedi entre els vailets que venien a passar la tarda al mas. Això explicava, en molts casos, la presència de gats que ranquejaven i d'altres amb un ull buit. De grans, curiosament, la majoria d'aquella colla de brètols són ara defensors acèrrims de la natura i de les bèsties.

I de gossos? Què és un mas sense quissos baladrers? Hi va haver una femella, més aviat menuda, que tenia el cor robat a la pubilla. La va dur fins la masia un recluta de les tropes feixistes de Mussolini, que es van allotjar a Can Tió els primers mesos de la postguerra. Un matí els italians foren encabits a la caixa del camió, junt amb la gosseta, de cara ser traslladats vers un nou destí. Quan el xofer va trepitjar brusquement l'accelerador, l'animal va saltar inesperadament del vehicle militar. O potser, s'estimava més quedar-se amb la fadrineta del casalot.

Justament perquè la casa pairal disposava de prou cambres per acollir temporers, va ser utilitzada, quan les collites eren prosperes, per més d'un jornalier.

Can Tió és el darrer bastió d'aquest topant emplaçat en un dels costers reconvertit en bancals. Atès que l'aigua, en les margerres, queda retinguda amb més facilitat quan hi ha tamborinades. Per bé que hi ha dues basses artificials, sempre és oportú aprofitar l'aigua del cel.

De resultes precisament de l'existència del mas en l'esmentat tossol esglaonat, la neboda de l'antiga propietària em confessava que: « A l'interior de la llar de foc de can Tió hi ha unes escales soterrades. Mitjançant la penya que sosté la masia, el passadís va a raure a l'interior del vell estable, ara habilitat com a garatge. Quan anaven maldades, tant durant les carlinades com abans, l'enigmàtic corredor va fer un bon servei. Si mai la masia va a terra, no descarteu trobar-hi alguna sorpresa». I és que mai ha quedat aclarit on el seu besoncle americà, en tornant de Puerto Rico, a les darreries del XIX, va engiponar gran part dels objectes de valor que va dur de les Antilles. No convé dir-ho en veu alta: les autoritats confisquen les troballes d'antany. El besoncle no va fer-se ni ric ni ruc a San Juan, però va desembarcar amb força virolla.

Fruit de les feines casolanes del Tió paleta, que mai s'acaben, tot apunta que hi ha, pel cap baix, una segona galeria d'escales subterrànies que enfilen, per davall de les feixes, vers la casa pairal de més amunt. I els veïns, que no ho saben? Mai han badat boca! O no gosen remenar-ho? Desenterrar el passat sovint fa mandra i, sobretot, angúnia. La inquietud que susciten les esllavissades han frenat la curiositat per entaforar-se en les misterioses cavitats, malmeses amb el pas del temps, que per alguna raó o altra es van construir fa anys i panys.

És tant secret, tan incert, el futur de Can Tió com tot allò que hi ha camuflat sota les feixes.

En Pascol dels Federals

3a Edició dels Jocs Florals Rurals/Micropobles de Catalunya 2023

Pseudònim: En Pascol dels Federals

Data de naixement persona concursant: 20-07-1962

Categoria: Adulta, modalitat prosa